

13. Офіційний веб-сайт Європейського бюро з відбору персоналу (EPSO) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.europa.eu.int/epso/index_en.htm

14. *Public Administration, understanding management, politics and law in the public sector / David H. Rosenbloom. – 1998. – P. 232–233.*

** Ладиченко Віктор Валерійович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Національного університету біоресурсів і природокористування України.*

** Коломійчук В'ячеслав Олегович – студент Київського національного торговельно-економічного університету.*

УДК 336.225.3 (477)

Юрій Оніщук *

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВОВИХ НОРМ ЩОДО ЕКСТРАДИЦІЇ ОСІБ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

Стаття присвячена дослідженню особливостей застосування положень міжнародних договорів та законодавства України щодо екстрадиції осіб під час розслідування транснаціональних фінансових правопорушень. Відмічається, що їх зміст виявляє наявність правових норм, які визначають особливий, відмінний від загального порядок застосування, передбачений стосовно злочинів фінансової спрямованості.

Ключові слова: фінансове правопорушення, транснаціональний характер, екстрадиція осіб, міжнародне співробітництво, міжнародні договори.

Оніщук Ю. В. Особенности применения правовых норм относительно экстрадиции лиц при расследовании финансовых правонарушений транснационального характера.

Статья посвящена исследованию особенностей применения положений международных договоров и законодательства Украины относительно экстрадиции лиц при расследовании транснациональных финансовых правонарушений. Отмечается, что их содержание обнаруживает наличие правовых норм, которые определяют особый, отличный от общего порядок применения, предусмотренный в отношении преступлений финансовой направленности.

Ключевые слова: финансовое правонарушение, транснациональный характер, экстрадиция лиц, международное сотрудничество, международные договоры.

Onischyk Y. V. Features of the application of legal norms concerning the extradition of persons in the course of investigating the financial offenses of transnational nature.

The article investigates the features of applying international treaties and laws of Ukraine concerning the extradition of persons during investigation of transnational financial offenses. It is noted that the contents reveals the presence of legal rules that define the special, different from the general application of the procedure provided in relation to financial offenses orientation.

Keywords: financial offense, transnational nature, extradition of persons, international cooperation, international treaties.

Фінансові правопорушення вирізняються особливою небезпечністю, високоінтелектуальним характером, швидкою адаптацією правопорушників до нових форм і методів підприємницької діяльності, різноманітними новітніми технологіями, і за своєю сутністю та наслідками становлять найбільшу загрозу становленню в Україні цивілізованих ринкових відносин, демократичної правової держави. В умовах глобалізації фінансових інститутів простежується тенденція зростання кількості фінансових правопорушень, які

плануються чи вчиняються в кількох державах, або вчиняються в одній державі, а мають істотні наслідки в іншій. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, досягнення в галузі транспорту, недосконалість національних механізмів протидії злочинності – це далеко неповний перелік чинників, які сприяють уникненню особами, що допустили порушення кримінально-правової заборони тієї чи іншої держави, кримінальної відповідальності. За таких умов особливу роль відіграє міжнародне співробітництво держав у боротьбі з фінансовими правопорушеннями, однією з форм якого є екстрадиція осіб.

Необхідно відмітити, що ті чи інші аспекти екстрадиційної проблематики досліджували: Ю. П. Аленін, О. В. Виноградова, Т. С. Гавриш, І. В. Лешукова, А. Г. Маланюк, М. П. Свистуленко, М. І. Смирнова, Ю. М. Чорноус та ін. Проте ряд питань все ще залишається дослідженим фрагментарно та потребує наукового опрацювання, це у повній мірі стосується і особливостей екстрадиції осіб під час розслідування фінансових правопорушень транснаціонального характеру. Саме тому *метою статті* є дослідження особливостей застосування положень міжнародних договорів та законодавства України щодо екстрадиції особи під час розслідування транснаціональних фінансових правопорушень.

Досліджуючи особливості екстрадиції особи під час розслідування фінансових правопорушень, зауважимо, що в контексті даної статті поняття «фінансове правопорушення» розуміється у широкому значенні, тобто воно може бути як суспільно шкідливим, так і суспільно небезпечним, оскільки його характерною рисою є те, що фінансово-правова відповідальність реалізується, насамперед, при виявленні фінансового правопорушення, а вже пізніше до винних службових осіб застосовуються заходи адміністративного чи кримінального примусу, залежно від суспільної шкідливості чи суспільної небезпеки фінансового правопорушення [1, с. 148]. З огляду на це, під фінансовим правопорушенням транснаціонального характеру у широкому значенні необхідно розуміти суспільно шкідливе, протиправне, винне діяння деліктоздатного суб'єкта, що порушує врегульований правовими нормами порядок формування, розподілу та використання публічних фондів коштів, яке планується чи вчиняється в кількох державах, або вчиняється в одній державі, а має істотні наслідки в іншій, і за яке законодавством передбачено фінансову, адміністративну та кримінальну відповідальність.

Враховуючи узагальнюючу категорію «фінансове правопорушення», у складі цих правопорушень можна виділити злочини, що посягають на фінансові відносини. До злочинів фінансової спрямованості (або так званих «фінансових злочинів») відносяться такі: привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 Кримінального кодексу України (далі – КК України)); виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографічних захисних елементів (ст. 199 КК України); незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення (ст. 200 КК України); контрабанда (ст. 201 КК України); незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (ст. 204 КК України); фіктивне підприємництво (ст. 205 КК України); підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців (ст. 205¹ КК України); легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України); умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму (ст. 209¹ КК України); нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням (ст. 210 КК України); ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (ст. 212 КК України); ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування (ст. 212¹ КК України); незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут незаконно виготовлених,

одержаних чи підроблених контрольних марок (ст. 216 КК України); доведення банку до неплатоспроможності (ст. 218¹ КК України); доведення до банкрутства (ст. 219 КК України); шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК України); маніпулювання на фондовому ринку (ст. 222¹ КК України) тощо.

Однією із найважливіших форм міжнародного співробітництва під час кримінального провадження є видача осіб (екстрадиція). У міжнародному співробітництві у боротьбі зі злочинністю специфікою видачі є те, що уповноважені суб'єкти міжнародного права на підставі національних і міжнародних норм вступають у правовідносини щодо передачі особи для притягнення до кримінальної відповідальності та її покарання.

Досліджуючи питання, пов'язані з дотриманням прав людини в екстрадиційному процесі, Н. А. Сафаров зазначає, що екстрадиція – найважливіший міжнародно-правовий акт, значення якого виходить далеко за межі двосторонніх міждержавних відносин і який слід розглядати в аспекті зміцнення і вдосконалення правопорядку. Що ж до осіб, які вчинили злочин і переховуються на території іноземної держави, то відповідно до міжнародного права мають негайно проводитися в дію механізми, що забезпечують затримання і видачу їх країні громадянства або державі, на території якої вчинено злочин, або іншій заінтересованій державі з метою притягнення до відповідальності, визначення міри покарання або виконання винесеного вироку [2, с. 3].

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 541 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) видача особи (екстрадиція) – це видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку. Екстрадиція включає: офіційне звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати, та видачу такої особи; перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі; прийняття рішення за запитом; фактичну передачу такої особи під юрисдикцію запитуючої держави [3].

Правовою підставою взаємодії держав з питань екстрадиції осіб є норми міжнародного та національного права. Національний закон доповнює міжнародні договори у питаннях їх безпосереднього виконання, деталізуючи процедуру екстрадиції.

Основним міжнародним договором щодо екстрадиції осіб є Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року [4]. У цьому документі визначено зобов'язання видавати правопорушників, наведено перелік правопорушень, за які передбачено видачу осіб, загальну характеристику правопорушень, у тому числі фінансових, особливості видачі власних громадян, процесу передачі майна, строки давності, питання смертної кари, особливості складання запитів щодо видачі осіб, процедуру видачі осіб, які вчинили правопорушення. У ст. 1 даної Конвенції закріплено зобов'язання сторін видавати одна одній, з урахуванням положень та умов, викладених в цій Конвенції, всіх осіб, які переслідуються компетентними органами запитуючої Сторони за вчинення правопорушення або які розшукуються зазначеними органами з метою виконання вироку або постанови про утримання під вартою.

Однак аналізуючи положення цієї Конвенції варто відмітити, що їх зміст виявляє наявність правових норм, які визначають особливий, відмінний від загального порядок застосування, передбачений стосовно фінансових правопорушень.

Так, згідно ст. 5 Європейської конвенції про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року видача здійснюється, відповідно до положень цієї Конвенції, за правопорушення, пов'язані з податками, зборами, митом та валютою, тільки якщо Договірні Сторони ухвалили таке рішення стосовно будь-якого такого правопорушення або категорії правопорушень.

Лише з прийняттям Другого додаткового протоколу до цієї Конвенції від 17 березня 1978 року ст. 5 була викладена в новій редакції [5]. Відповідно до ст. 2 даного документа за правопорушення, пов'язані з податками, зборами, митом та валютою, видача здійснюється між Договірними Сторонами відповідно до положень цієї Конвенції, якщо правопорушення, за законодавством запитуваної Сторони, відповідає правопорушенню такого ж самого характеру. При цьому у видачі правопорушника не може бути відмовлено на підставі того, що законодавство запитуваної Сторони не передбачає таких самих податків чи зборів або

не регулює податки, збори, мито або валюту таким же чином, як законодавство запитуючої Сторони.

Нерозповсюдження механізму правової допомоги у кримінальних провадженнях повною мірою на фінансові правопорушення, перш за все, спочатку було наслідком неоднозначного до них ставлення з боку законодавців в окремих країнах. Так, у законодавстві Люксембургу кримінальна відповідальність за ухилення від сплати податків до теперішнього часу зовсім не передбачена, а в Швейцарії податкове шахрайство віднесено до предмета регулювання адміністративного права. Ізраїль не виконує міжнародні слідчі доручення в рамках розслідування кримінальних справ, що порушені за ухилення від сплати податків. Згідно п. 4 ст. 4 Закону Ізраїлю «Про міждержавну правову допомогу» компетентний орган Ізраїлю може відмовити у виконанні клопотання про правову допомогу стосовно податкового злочину [6, с. 349].

Подібне ставлення до фінансових правопорушень міститься і в деяких міжнародних документах. Зокрема, Рекомендація № 6 R (87) 18 Комітету міністрів Ради Європи від 17 вересня 1987 року «Щодо спрощення кримінального правосуддя» орієнтує держави на необхідність здійснити заходи щодо декриміналізації злочинів у сфері оподаткування та митного регулювання за умови, що вони, в основному, незначні [7].

Поряд з цим, слід відмітити, що у більшості країн умисне невиконання податкових зобов'язань, що виражається в ухиленні від сплати податків, однозначно розцінюється як суспільно небезпечне кримінально каране діяння. Крім того, слід враховувати те, що подібні правопорушення часто поєднуються з іншими злочинами, в тому числі з тими, що мають велику суспільну небезпеку. У зв'язку з цим останнім часом змінюються відповідні підходи і в міжнародній практиці. У будь-якому випадку, обмеження подібні тим, які були наведені вище, виключаються повністю, якщо мова, наприклад, йде про боротьбу з фінансуванням тероризму або організованою злочинністю.

У ст. 13 Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму від 9 грудня 1999 року зазначено, що жодний із злочинів, пов'язаний з фінансуванням тероризму, не розглядається для цілей екстрадиції або взаємної правової допомоги як злочин, пов'язаний з податками. Більше того, держави – учасники не можуть відхилити прохання про екстрадицію або взаємну правову допомогу тільки на тій підставі, що вона стосується злочину, пов'язаного з податками [8].

Відповідно до ст. 16 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 року держави – учасники не можуть відмовляти у виконанні прохання про екстрадицію лише на тій підставі, що злочин вважається також пов'язаним з податковими питаннями [9].

Окремі двосторонні міжнародні договори про видачу правопорушників за участі України містять норми щодо екстрадиції особи, яка вчинила фінансове правопорушення. Наприклад, згідно ч. 3 ст. 2 Договору між Україною та Федеративною Республікою Бразилія про видачу правопорушників від 21 жовтня 2003 року у справах про злочини, пов'язані з податками, зборами, митом та валютою, екстрадиція здійснюється у відповідності до цього Договору та відповідно до законодавства запитуваної Сторони. У видачі не може бути відмовлено на тій підставі, що законодавством запитуваної Сторони не передбачені такі самі мито чи податки, або якщо вони неоднаково регулюються в обох Сторонах [10]. У ч. 3 ст. 2 Договору між Україною та Республікою Індія про видачу правопорушників від 3 жовтня 2002 року зазначено, що злочин може бути таким, за яким здійснюється екстрадиція особи, незалежно від того, чи він стосується оподаткування або доходів, або має виключно фіскальний характер [11].

Водночас зауважимо, що компетентні органи України не по всіх фінансових правопорушеннях можуть здійснювати заходи щодо екстрадиції особи під час розслідування таких правопорушень.

Відповідно до ч. 1 ст. 2 Європейської конвенції про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року видача правопорушників здійснюється у зв'язку із правопорушеннями, які караються за законами запитуючої Сторони та запитуваної Сторони позбавленням

волі на мінімальний строк не менше одного року. Якщо особу визнано винною на території запитуючої Сторони, термін призначеного покарання має складати не менше чотирьох місяців.

У ч. 1 ст. 2 Договору між Україною та Федеративною Республікою Бразилія про видачу правопорушників від 21 жовтня 2003 року зазначено, що екстрадиція особи здійснюється за умови, якщо за законодавством обох Сторін за злочин, у зв'язку з яким направляється запит про видачу, передбачено мінімальне покарання у виді позбавлення волі не менше одного року, незалежно від будь-яких особливостей кваліфікації злочину.

Аналогічні норми містяться і в інших двосторонніх міжнародних договорах про видачу правопорушників за участі України (наприклад, Договір між Україною і Китайською Народною Республікою про екстрадицію від 10 грудня 1998 року, Договір між Україною та Республікою Індія про видачу правопорушників від 3 жовтня 2002 року, Договір між Україною та Республікою Панама про видачу правопорушників від 4 листопада 2003 року, Договір між Україною та Ісламською Республікою Іран про видачу правопорушників від 11 травня 2004 року).

Згідно ч. 1 ст. 573 КПК України запит про видачу особи (екстрадицію) направляється за умови, якщо за законом України хоча б за один із злочинів, у зв'язку з якими запитується видача, передбачено покарання у виді позбавлення волі на максимальний строк не менше одного року або особу засуджено до покарання у виді позбавлення волі і невідбутий строк становить не менше чотирьох місяців.

З огляду на викладене, слідує, що екстрадиція правопорушників здійснюється за умови, якщо за законом хоча б за один із злочинів, у зв'язку з якими запитується видача, передбачено покарання у вигляді позбавлення волі не менше як один рік.

Аналізуючи злочини фінансової спрямованості, передбачені КК України, можна дійти висновку, що по деяким фінансовим злочинам не можна здійснювати заходи щодо екстрадиції особи, оскільки їх санкції не передбачають покарання у виді позбавлення волі. Зокрема, злочин, передбачений ст. 212 КК України, не передбачає покарання у виді позбавлення волі. Аналогічна ситуація з ухиленням від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. У той же час, виключенням можуть бути випадки, коли ухилення від сплати податків буде пов'язане з іншими злочинами, санкції яких передбачають покарання у виді позбавлення волі (наприклад, якщо ухилення від сплати податків буде передувати легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом).

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що поряд з численними проблемами організаційного характеру процедури екстрадиції осіб (відсутність належного фінансування, занадто складний і довготривалий «бюрократичний» процес екстрадиції в Україні, ненадання або несвоєчасне надання необхідних екстрадиційних документів під час досудового розслідування чи їх невідповідне оформлення, відсутність договорів між Україною і деякими державами), міжнародні договори про видачу правопорушників спрямовані, насамперед, на боротьбу із загальнокримінальною злочинністю та не враховують специфіки діяльності щодо розслідування злочинів фінансової спрямованості. У зв'язку з цим сьогодні постає питання вдосконалення положень міжнародних договорів та законодавства України щодо екстрадиції осіб під час розслідування фінансових правопорушень транснаціонального характеру.

Список використаних джерел:

1. Іванський А. Й. Фінансово-правова відповідальність: теоретичний аналіз: монографія / А. Й. Іванський. – О. : Юридична література, 2008. – 505 с.
2. Сафаров Н. А. Екстрадиція в міжнародному уголовном праве: проблемы теории и практики / Н. А. Сафаров. – М. : Волтерс Клувер, 2005. – 416 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року // *Голос України*. – 2012. – № 90–91 (5340–5341). – С. 9–49.
4. Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_033

5. Другий протокол до Європейської конвенції про видачу правопорушників від 17 березня 1978 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_035

6. Кучеров И. И. Международное налоговое право (Академический курс): Учебник / И. И. Кучеров. – М. : ЗАО «ЮрИнфоР», 2007. – 452 с.

7. Рекомендація № 6 R (87) 18 Комітету міністрів Ради Європи від 17 вересня 1987 року «Щодо спрощення кримінального правосуддя» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_339

8. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму від 9 грудня 1999 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_518/page

9. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_789

10. Договір між Україною та Федеративною Республікою Бразилія про видачу правопорушників від 21 жовтня 2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/076_013

11. Договір між Україною та Республікою Індія про видачу правопорушників від 3 жовтня 2002 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/356_011

Оніщик Юрій Віталійович – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри фінансових розслідувань Національного університету державної податкової служби України.

УДК 342.922

Микола Самбор*

СУБСТИТУТ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ

У статті досліджуються питання заміни адміністративної відповідальності дисциплінарною відповідальністю. Проводиться аналіз норм Кодексу України про адміністративні правопорушення у частині заміни адміністративної відповідальності для окремих суб'єктів дисциплінарною відповідальністю, а також відповідність норм дисциплінарних статутів принципу субституту відповідальності.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, дисциплінарна відповідальність, субститут відповідальності.

Самбор Н. А. Субститут административной ответственности: проблемы законодательного урегулирования.

В статье исследуются вопросы замены административной ответственности дисциплинарной ответственностью. Проводится анализ норм Кодекса Украины об административных правонарушениях в части замены административной ответственности для отдельных субъектов дисциплинарной ответственностью, а также соответствие норм дисциплинарных уставов принципу субститута ответственности.

Ключевые слова: административная ответственность, дисциплинарная ответственность, субститут ответственности.

Sambor M. A. Substitute of administrative responsibility: problems of legislative regulation.

The article deals with the issue of replacement of administrative responsibility by disciplinary responsibility. It was analyzed the Code of Ukraine on Administrative Offenses of Ukraine in the